

TÜRKİYE KÜTÜPHANELERİNDEKİ BELLİ BİR FIKHÎ MEZHEBE NİSPETİ TESPİT EDİLEMİYEN YAZMA ESERLER

The Manuscripts Whose Relation Haven't Been Determined to A Definite Fiqh's School in Libraries of Turkey

Dr. Aydın TAŞ

Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

e-posta: atas@firat.edu.tr

Özet: Bu makalede, Türkiye kütüphanelerinde bulunan 71 müellife ait 90 adet yazma eser verilmiştir. Tespitimize göre bunların;

- 12 tanesi neşredilmiş, birisinin matbu çevirisi yapılmış, bir yayınlanmış eser üzerine ise çalışma gerçekleştirilmiştir.

- 78 tanesi ise sadece yazma halindedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Kütüphaneleri, Fıkıh, Mezhep, Yazma, Kitap

Abstract: In this article we gave details of 90 manuscripts composed by 71 authors which are available in libraries of Turkey. According to our determination;

- 12 of them are printed later on. One of them is a printed translation. One of them has been studied over.

- 78 of them are in manuscript form.

Key Words: Turkey's Libraries, Fiqh, Manuscript, School, Book

GİRİŞ

İlmî araştırmalarda kaynak bilgisi, araştırmanın sıhhati açısından çok önemlidir. Nitekim araştırma tekniklerinin bir gereği olarak ilmî çalışmalarda öncelikle kaynak bilgisine ehemmiyet verilir ve . Bundan dolayı akademik faaliyetlerde geçmişte yapılan çalışmalar daima göz önüne alınır. İslâmî ilimlerle ilgili olarak önceden yapılmış olan çalışmaların önemli bir kısmı halâ kütüphanelerde el yazması olarak bulunmaktadır. Bu durum fıkıhla ilgili eserler için de geçerlidir ve Türkiye kütüphanelerinde araştırmacıların himmetlerini bekleyen hatırı sayılır sayıda yazma eser bulunmaktadır. Ali Rıza Karabulut'un, Türkiye kütüphanelerindeki yazma eserler hakkında hazırladığı hacimli eser¹ bunun bir kanıtıdır. Bu kıymetli çalışmanın, bütün yazmaları içerdiği iddia edilemez. Ancak Türkiye kütüphanelerinde bulunan yazmalar eserler üzerine yapılmış, tespit edebildiğimiz en yeni ve en kapsamlı çalışmadır ve müellifi de yazmalar konusunda deneyimli bir uzmandır². Bundan dolayı makalemizde bu eseri esas alarak, online kütüphane kayıtlarından, özellikle de Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Türkiye yazmaları üzerine hazırladığı site³ ile İSAM Kütüphanesi⁴ kayıtlarından, DİA'nın ilgili maddelerinde yer alan bilgilerden ve bakabildiğimiz diğer kaynaklardan yararlanarak belli bir fikhî mezhebe nispeti tespit edilemeyen yazma eserleri, bu eserlerin bulunduğu kütüphane kayıtlarıyla birlikte araştırmacıların dikkatlerine sunmak istedik. Ayrıca hem yazmaları mümkün mertebe tanıtılabilmek, hem de bunlar üzerinde çalışma yapmak isteyenlere bir nebze olsun yardımcı olabilmek için yazmaların tespit edebildiğimiz tanıtıcı bilgilerini, matbularını, çevirilerini ve üzerlerine

¹ Ali Rıza Karabulut, *el-Mahtûtâtü'l-Mevcûde fî Mektebâti İstanbul ve Anadolu = İstanbul ve Anadolu Kütüphanelerinde Mevcut El Yazması Eserler Ansiklopedisi I-III*, Kayseri 2005, 4+1866+38 sayfa (5850 civarında müellif).

² Türkiye'deki yazma eserlerin bulunduğu önemli ve köklü kütüphanelerinden birisi olan Kayseri Râşid Efendi Yazma Eserler Kütüphanesi'nin emekli müdürü olan müellifin Türkiye'deki yazmalarla ilgili matbu bir çok katalog çalışması [bkz. Karabulut, III, Türkçe açıklamalar kısmının "*Türkçe Kaynaklar, Kısaltmalar, Araştırmalar ve Kataloglar*" başlığı (bu kısma sayfa numarası verilmemiştir)] yanında Turan Karabulut ile birlikte dünya kütüphanelerindeki İslam kültür ve tarihi ile ilgili yazma eserler üzerine hazırladığı kapsamlı bir çalışma da bulunmaktadır [Ali Rıza Karabulut - Ahmet Turan Karabulut, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî fî Mektebâti'l-Âlem: el-Mahtûtât ve'l-Matbüât = Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslam Kültür Tarihi ile İlgili Eserler Ansiklopedisi I-VI (6. cilt indekstir)*, Mektebe Yayınları, Kayseri ty. (Mektebe yayınları; 12. İlmî eserler serisi; 3)].

³ <http://www.yazmalar.gov.tr/> . Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın Türkiye yazmalarıyla ilgili olarak üç dilde (Türkçe, Arapça ve İngilizce) hazırladığı bu siteye maalesef henüz bütün kütüphaneler kaydedilmemiştir ancak buna matuf çalışmalar devam etmektedir. Bu çalışmaların mümkün olan en kısa sürede bitirilerek yazmaların tam olarak araştırmacıların hizmetine sunulmasını temenni ediyoruz. Ayrıca siteye bazı yazmaların sayfa sayfa görüntüleri de eklenmiştir ve bunlardan istenilenleri, siteye üye olup kontör satın alarak doğrudan bilgisayara indirmek mümkündür. Araştırmacıların işini çok kolaylaştıran bu önemli hizmetin genişletilip mümkünse bütün yazmalara teşmil edilmesi çok yararlı olacaktır.

⁴ <http://kutuphane.isam.org.tr/2001arama.htm> .

yapılmış olan çalışmalarını da ekledik. Belli bir fikhî mezhebe nispeti bilinenler hakkında da benzer çalışmanın yapılmasının faydalı olacağına inanmaktayız. Yeri gelmişken belirtelim ki, özellikle Hanefî ve Şâfiî mezhepleriyle ilgili yazmalar bir makale boyutunun çok üstündedir⁵.

Çalışmamızda geçen kısaltmaların ve bunların açıklamaların listesini makalenin sonuna ekledik.

Şimdi müelliflerin vefat tarihlerini esas alarak belli bir fikhî mezhebe nispeti tespit edilemeyen yazmaları ele alabiliriz.

A. III. ASIR (200-299 / 815-912)

* İbn Râhûye, İshak b. İbrahim Ebû Yakub et-Temîmî el-Hanzalî el-Mervezî (238/853)⁶,

إسحاق بن إبراهيم أبو يعقوب التميمي الحنظلي المروزي (ابن راهويه)

Kitâbu'n-Nikât / (في الفقه) كتاب النكات

Yazması: Topkapı/III.Ahmed, r. 3/1476, v. 77-111.

* Buhârî, Muhammed b. İsmail Ebû Abdullah el-Ca'fî (256/869)⁷,

محمد بن إسماعيل أبو عبد الله البخاري الجعفي

Kitâbü'l-Kırâat Halfe'l-İmâm = Hayru'l-Kelâm fi'l-Kırâat Halfe'l-İmâm / كتاب القراءة خلف الإمام = خير الكلام في القراءة خلف الإمام

⁵ Türkiye kütüphanelerinde bulunan Hanefî ve Şâfiî mezhepleriyle ilgili yazma eserlerin tespitini tamamlamış olup bunları müstakil bir kitap olarak yayınlamaya matuf çalışmamız devam etmektedir. Mâlikî ve Hanbelî mezhepleri yazmalarıyla ilgili olarak hazırladığımız çalışmalar Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi'nin 12:2 (2007), 45-82 ve 83-109. sayfaları arasında yayımlanmış bulunmaktadır. İmâmiyye mezhebiyle ilgili olan yazmalar hakkında hazırladığımız çalışma ise derginin bu sayısında 129-142. sayfaları arasında yayımlanmaktadır.

⁶ Hafız, emîrî'l-mü'minîn fi'l-hadîs, Horasan'ın fakih ve muhaddisi gibi unvanlarla anılan İbn Râhûye, tefsir ve akait ilimlerinde de söz sahibi olmakla birlikte onun ilmî şahsiyetinde hadis ve fıkıh ön plandadır. Başlangıçta ehl-i reyden iken İmam Şâfiî ile ilmî tartışmalarda bulunduktan sonra onun usulünü benimsemiştir. Bazı içtihatları Hanefî mezhebine uygun düştüğü için Hanefî, İmam Şâfiî'nin usulünü benimsediği için Şâfiî, Ahmed b. Hanbel ile olan yakınlığı sebebiyle Hanbelî sayılmışsa da herhangi bir mezhebe bağlı bulunmayan mutlak müçtehit olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Abdullah Aydınlı, "İBN RAHÜYE", *DİA*, İstanbul 1999, XX, ss. 241.

⁷ Buhârî, yaygın kabule göre Kur'an-ı Kerîm'den sonra en güvenilir kitap kabul edilen *el-Câmi'u's-Sahîh* adlı eseriyile tanınmış büyük bir muhaddistir. Fıkıh ilmindeki üstün mevkiî sebebiyle dört mezhebin mensupları tarafından sahiplenilmiştir. Birçok meselede imam Şâfiî'ye muvafakat etmesi, Şâfiî mezhebine mensup olarak şöhret bulmasına sebep olmuştur. Bir grup hadis ve fıkıh âlimine göre ise Buhârî, ne belli bir mezhebe intisap eden mukallit, ne de herhangi bir mezhebin sınırları içinde içtihatla bulunan "mezhepte müçtehit"tir, aksine "mutlak müçtehit"tir. Bkz. Salim Ögüt, "BUHÂRÎ, MUHAMMED B. İSMÂİL (Fıkıh İlmindeki Yeri)", *DİA*, İstanbul 1992, VI, ss. 375-376, 375.

Eser, ehl-i Rey'in görüşlerinin aksine farz namazlarda imamla beraber cemaatin de Kur'ân okumasının gerekli olduğu hakkındadır⁸.

Yazması: S/Fatih, r. 1131, v. 52 (724 h); DTCF/İ.Saib, r. 1557 (722 h).

Mathbusu (Urduca çevirisi ile beraber): *Hayrü'l-Kelâm fi'l-Kirâat Halfe'l-İmam*, Delhi 1256; Kahire 1320; Beyrut 1985.

* İbn Kuteybe, ed-Dîneverî, Abdullah b. Müslim Ebû Muhammed el-Kûfî (276/889)⁹,

عبد الله بن مسلم أبو محمد ابن قتيبة الكوفي الدينوري

1. *Kitâbü'l-Kadâ / (في الفقه)* كتاب القضاء

Yazması: S/Laleli, r. 2723, v. 120-125 (bir kısmı).

2. *Kitâbü'l-Meysir ve'l-Kıdâh / (في الفقه)* كتاب الميسر والقдах

Eser, talih oyunlarının fikhî hükümleriyle ilgilidir¹⁰.

Yazması: S/Nuruosmaniye, r. 1165, v. 16-33.

Mathbusu: Kahire 1342/1923, 1385/1965.

* Harbî, İbrahim b. İshak Ebû İshak el-Harbî el-Mervezî el-Bağdâdî (285/898)¹¹,

إبراهيم بن إسحاق أبو إسحاق الحربي المروزي البغدادي

İntifâu'l-Emvât bi İhdâi't-Tilâvât ve's-Sadakât ve Sâiri'l-Kurubât / انتفاع الأموات بإهداء التلاوات والصدقات وسائر القربات

Yazması: S/ReşitE, r. 2/159, v. 159-185 (881 h).

* Sicistânî, Mansur b. İshak Ebû Sâlih (290/903),

منصور بن إسحاق أبو صالح السجستاني

el-Gunye fi Usûli'l-Fıkh / الغنية في أصول الفقه

⁸ M. Mustafa el-A'zamî, "BUHÂRÎ, MUHAMMED B. İSMÂİL", *DİA*, İstanbul 1992, VI, ss. 369-372, 371.

⁹ İbn Kuteybe'nin Hanbelî mezhebini kabul ettiğini söyleyenler bulunmakla birlikte, icma anlayışının onun Hanbelilikten çok Mâlikiliğe yakın olduğunu gösterdiği, ayrıca üzerinde Hanefî fakih İshak b. Râhûye ve Ahmed b. Hanbel'in tesirinin olduğu belirtilmektedir. Bkz. Hüseyin Yazıcı, "İBN KUTEYBE", *DİA*, İstanbul 1999, XX, ss. 145-149, 146.

¹⁰ Yazıcı, "İBN KUTEYBE", *DİA*, XX/148.

¹¹ Edebiyat, hadis ve fıkıh sahasında otorite olan Harbî'ye Şafîî tabakat kitaplarında yer verilmeyle beraber Ahmed b. Hanbel'e olan yakınlığı sebebiyle Hanbelî olduğu veya birçok muhaddis gibi herhangi bir mezhebe bağlı kalmadığı söylenebilir. Bkz. M. Yaşar Kandemir, "HARBÎ", *DİA*, İstanbul 1997, XVI, ss. 114-115, 114.

Yazması: Millet/FezullahE, mecmua, r. 2/2182, v. 135-160 (744 h).
Matbusu: Riyad 1410.

B. IV. ASIR (300-399 / 912-1099)

* **Hakîm et-Tirmizî, Muhammed b. Ali Ebû Abdullah (320/932 civarı),**

محمد بن علي أبو عبد الله الحكيم الترمذي

1. *Sebebü't-Tekbîr fi's-Salât* / سبب التكبير في الصلاة

Yazması: BursaİH/Haraççioğlu, r. 2/806, v. 22-28 (714 h).

2. *Şerhu's-Salât ve Makâsiduhâ* / شرح الصلاة ومقاصدها

Yazması: S/EsadE, r. 2/1479; TürkİslamEM, r. 2032, v. 73-128 (1119 h).

Matbusu: nşr. Hüsnî Nasr Zeydân, Kahire 1965; nşr. Behîc Gazzâvî, Beyrut 1986¹².

3. *İlelü's-Şerâ*¹³ = *İlelü'l-Ubûde* = *İlelü'l-İbâdât* = *Keyfiyyetü's-Salât ve's-Sivâk* / (في) كيفية الصلاة والسواك = علة العبادات = علة العبادة = علة الشريعة (التصوف)

Yazması: BursaİH/Haraççioğlu, r. 4/806, v. 76-102 (eksik, 714 h); S/Yozgat, r. 2/613, v. 125-140.

4. *Kitâbü'l-Hukûk* / كتاب الحقوق

Yazması: DTCF/İ.Saib, r. 1571, v. 177-209.

5. *Kitâbü'l-Menhiyyât ve Küllü mâ Vucide min Hadîs bi'n-Nehy Garîb fi Manâhu* / كتاب المنهيات وكل ما وجد من حديث بالنهي غريب في معناه

Yazması: S/EsadE, mecmua, r. 7/1479; TürkİslamEM, r. 2032, v. 232-270 (1118 h).

Matbusu: Nşr. Ebû Hâcir Muhammed es-Said, Beyrut 1985; nşr. Muhammed Osman el-Huş, Kahire 1986¹⁴.

6. *Nevâdiru'l-Usûl fi Marifeti Ahbâri'r-Resûl* / نواذر الأصول في معرفة أخبار الرسول

¹² Abdülfettâh Abdullah Bereke, "HAKÎM et-TİRMİZÎ", *DİA*, İstanbul 1997, XV, ss. 196-199, 198.

¹³ İlet konusunda bkz. İsmail Köksal, *Fıkıh Usûlü (İslam Hukuku Metodolojisi)*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul 2008, 102-110.

¹⁴ Bereke, "HAKÎM et-TİRMİZÎ", *DİA*, XV/198.

Yazması: H.SelimA/SelimA, r. 407, v. 157; S/MuradM, r. 1324-1325; AtıfE, r. 643; S/Hamidiye, r. 406; Millet/FeyzullahE, r. 556-557, v. 219-241; S/EsadE, r. 453 (mükerrer); S/Y.Cami, r. 302; K.YusufA, r. 6779, v. 269 (696 h); Beyazıt/VeliyyüddinE, r. 796, v. 320 (994 h). Eserin, İstanbul kütüphanelerinde başka nüshaları da vardır.

Matbusu: İstanbul 1293 (Mustafa b. İsmail ed-Dımaşki'nin *Mirkâtü'l-Vüsûl li Nevâdiri'l-Usûl* adlı hâşiyesiyle birlikte); I-II, thk. Mustafa Abdülkadir Atâ, Beyrut 1992.

Üzerine Yapılmış Çalışma: Yusuf Abdurrahman el-Mar'aşî eserde geçen hadisler üzerine müstakil bir çalışma yapmıştır (*Fihristü Ahâdîsi Nevâdiri'l-Usûl*, Beyrut 1987)¹⁵.

7. *el-Müntehab min Nevâdiri'l-Usûl fî Marifeti Ahbâri'r-Resûl / المنتخب من نوادر الأصول في معرفة أخبار الرسول*

Yazması: İBB/O.Ergin, r. 6/661, v. 73-74 (bir kısmı).

* **Basrî, Kudâme b. Cafer Ebu'l-Ferec el-Bağdadî (337/948 civarı),**

قدامة بن جعفر أبو الفرج البصري البغدادي

Kitâbü'l-Harâc (ve Sınâatü'l-Kitâbe) / كتاب الخراج (وصناعة الكتابة)

Yazması: Köprülü, r. 1076, v. 217 (h 600 civarı).

Matbusu: Bağdat 1981; Frankfurt 1986 (fotokopi).

* **Zeccâcî, Abdurrahman b. İshâk Ebu'l-Kâsım en-Nehâvendî el-Bağdâdî (337/948),**

عبد الرحمن بن إسحاق أبو القاسم النهاوندي البغدادي الزجاجي

Kitâbü'l-Ezkâr bi'l-Mesâilü'l-Fıkhıyye / كتاب الأذكار بالمسئل الفقهيّة

Yazması: İzmirMilli, r. 7/1916, v. 281-283.

* **İbn Mende, Muhammed b. İshak Ebû Abdullah el-Abdî el-İsbehâhî (395/1004)¹⁶,**

محمد بن إسحاق ابن مندة أبو عبد الله العبدى الإصبهاني

Risâle fî Beyâni Nakli'l-Ahbâr ve Şerhi Mezâhibi Ehli'l-Âsâr / رسالة في بيان نقل الأخبار وشرح مذاهب أهل الآثار

¹⁵ Bereke, "HAKÎM et-TİRMİZÎ", *DİA*, XV/198.

¹⁶ İbn Mende'nin belli bir mezhebe bağlı olduğu bilinmemekle beraber Ebu Ya'lâ onun biyografisine *Tabakâtü'l-Hanâbile*'de yer vermiştir. Bkz. M. Yaşar Kandemir, "İBN MENDE, EBÜ ABDULLAH", *DİA*, İstanbul 1999, XX, ss. 177-179, 178.

Yazması: S/CarullahE, r. 1347 (mükerrer), v. 36-46 (1108 h).

Mathbusu: *Şürûtü'l-Eimme*, nşr. Abdurrahman b. Abdülcebbar el-Feryevâî, Riyad 1416/1995¹⁷.

C. V. ASIR (400-499 / 1009-1106)

* **Hazzâ'**, Ali b. Cafer Ebu'l-Hasan el-Saîdî er-Râzî (410/1019'da sağ),

علي بن جعفر أبو الحسن الحذاء السعدي الرازي

et-Tenbîh ale'l-Lahni'l-Celî ve'l-Hafî fi'l-Kur'ân ve'l-Elfâz / التنبيه على اللحن الجلي والخفي في القرآن والألفاظ

Yazması: BursaMilli, r. 1.

* **Kuraşî**, Ali b. Ahmed Ebu'l-Hasan el-Umevî el-Hekârî (486/1093),

علي بن أحمد أبو الحسن القرشي الأموي الهكاري

Hedîyyetü'l-Ehyâ li'l-Emvât ve mâ Yesilu İleyhim mine'n-Nef'i ve's-Sevâb alâ Memerri'l-Evkât / هدية الأحياء للأمم وما يصل إليهم من النفع والثواب على ممر الأوقات (في العقائد)

Yazması: S/Ş.AliP, r. 15/2763, v. 139-151 (669 h).

D. VI. ASIR (500-599 / 1106-1203)

* **Mansûrî**, Kamil b. Sâbit el-Misrî (518/1124),

كامل بن ثابت المنصوري المصري

Nüketü'l-Mesâil fî İlmi'l-Ferâiz / نكت المسائل في علم الفرائض

Yazması: S/Ayasofya, r. 2761, v. 2-25 (783 h).

* **Batalyevsî**, Abdullah b. Muhammed Ebû Muhammed el-Endelüsî (521/1127),

عبد الله بن محمد أبو محمد البطليوسي الأندلسي

¹⁷ Kandemir, "İBN MENDE, EBÛ ABDULLAH", *DİA*, XX/178.

el-İnsâf fi't-Tenbîh bi Zikri Esbâbi'l-İhtilâf beyne'l-Müslimîn fi Ârâihim ve Mezâhibihim ve İtikâdâtihim / الإنصاف في التنبيه بذكر أسباب الاختلاف بين المسلمين في آرائهم ومذاهبهم وإعتقادهم (في الكلام والفقه)

Yazması: Köprülü, r. 689, v. 249-276; S/Ş.AliP, r. 1114, r. 1061, v. 120-149; S/EsadE, mecmua, r. 5/1108; Millet/FeyzullahE, mecmua, r. 6/2161.

Mathbusu: Kahire 1319, 1399; Dımaşk 1973, 1983, 1987; tahkik ve talik: Ahmed Hasan Küheyl - Hamza Abdullah en-Neşratî, 2. bs., Dâru'l-Mirye, yy. 1402/1982; *el-İnsâf fi't-Tenbîh ale'l-Meânî ve'l-Esbâb elletî Evcebeti'l-İhtilâf beyne'l-Müslimîn fi Ârâihim*, thk. Muhammed Rıdvan ed-Dâye, Dâru'l-Fikr, 3. bs., Beyrut 1978¹⁸.

* **Hasenî, Nâsıruddîn b. Yusuf Ebu'l-Kasım el-Medenî (549/1154'den sonra),**

ناصر الدين بن يوسف أبو القاسم الحسني المدني

Meâli'l-Fetâvâ / مآل الفتاوى

Yazması: Köprülü, r. 3/689, v. 129-167.

* **Fadl b. Ahmed b. Halef el-Hakîm el-Feylosof (558/1162'de sağ),**

فضل بن أحمد بن خلف الحكيم الفيلسوف

Uddetü'l-Ukûl ve Umdetü'l-Makûl fi İzâhi Mebâniyyi'l-Usûl / عدة العقول وعمدة المعقول في إيضاح مباني الأصول

Telif Tarihi: 558/1162.

Yazması: S/Ayasofya, r. 3722, v. 57-70, mecmua, r. 7/3821.

* **Sicilmâsî, Yahya b. İbrahim Ebû Bekr (571/1175'den önce),**

يحيى بن إبراهيم أبو بكر (السجلماسي)

Menâzilü'l-Eimmeti'l-Erbaa Ebî Hanîfe ve Mâlik ve's-Şâfî ve Ahmed / منازل الأئمة الأربعة أبي حنيفة ومالك والشافعي وأحمد

Yazması: S/Fatih, r. 2/4446, v. 89-139 (822 h).

* **Deylemî, Muhammed b. Abdulmelik Şemsuddîn Ebû Sâbit (589/1193'den sonra),**

محمد بن عبد الملك شمس الدين أبو ثابت الديلمي

¹⁸ M. Reşit Özbalkıç, "BATALYEVSTİ", *DİA*, İstanbul 1992, V, ss. 138-139, 138.

Kitâbü'l-Müberhen bi Delâilî's-Şerâi' / كتاب المبرهن بدلائل الشرائع

Telif Tarihi: 582/1186.

Yazması: S/Ş.AliP, r. 8/1346.

* İbnü'd-Dehhân, Muhammed b. Ali Fahrüddîn Ebû Şücâ' el-Bağdâdî (590/1194),

محمد بن علي فخر الدين أبو شجاع البغدادي (ابن الدهان)

Takvîmu'n-Nazar fi'l-Mesâilî'l-Hilâfiyye beyne'l-Fukahâ / تقويم النظر في المسائل الخلافية بين الفقهاء

Yazması: Topkapı/III.Ahmed, r. 1225, v. 141 (666 h).

Matbusu: *Takvîmü'n-Nazar fi Mesaili Hilafîyye Zâia fi Nebezi Mezhebiyye Nâfia I-II*, thk. Eymen Nasreddin el-Ezherî, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1421/2001.

E. VII. ASIR (600-699 / 1203-1300)

* Vâsitî, Ahmed b. Ali b. Temât (Ahmed b. Sebât) Ebu'l-Abbâs Cemâluddîn (631/1234),

أحمد بن علي بن تمات (أحمد بن ثبات) أبو العباس جمال الدين الواسطي

Umdetü'r-Râid ve Uddetü'l-Fârid / عمدة الرائد وعدة الفارض (في الحساب)

Yazması: İÜ, r. 1225, v. 172-184.

* Bendehî, Ali b. el-Bedî' Osman Fahrüddîn (takriben 7/13. asırda yaşadı),

علي بن البديع عثمان فخر الدين البندهي

Risâle fi Delâleti'l-Elfâz ve mâ Yeteallaku bihâ / رسالة في دلالة الألفاظ وما يتعلق بها

Yazması: S/Ayasofya, r. 4862, v. 35-42 (724 h).

F. VIII. ASIR (700-799 / 1300-1397)

* İbnu'l-Mi'mâr, Abdullah b. İsmail Celâluddîn Ebû Muhammed el-Esedî el-Bağdâdî (742/1341),

عبد الله بن إسماعيل جلال الدين أبو محمد الأسدي البغدادي (ابن المعمار)

Kitâbü'l-Mensek / كتاب المنسك (في الفقه)
Yazması: İBB/O.Ergin, r. 1312, v. 122 (721 h).

* İbnu's-Sayrafi, el-Mevsilî, Hüseyin b. Mubarek es-Sayrafi
(742/1341),

حسين بن مبارك الموصلی الصیرفی (ابن الصیرفی)

Matlabu'l-Vusûl ilâ İttibâi Sünneti'r-Resûl / مطلب الوصول إلى إتباع سنة الرسول

Yazması: S/Ş.AliP, r. 574, cüz 1.

* Sebtî, Muhammed b. Ahmed Ebu'l-Abbas el-Hüseyinî es-Sebtî
el-Lahmî eş-Şerîf el-Girnâtî el-Endelüsî (760/1358),

محمد بن أحمد أبو العباس الحسيني السبتي اللخمي الشريف الغرناطي الأندلسي

Hasru Mesârâtî'l-Galat fi'l-Edilleti'l-Akliyye ve'l-Fikhiyye / حصر
مثارات الغلط في الأدلة العقلية والفقهية

Yazması: Köprülü, r. 9/1601, v. 100-111.

* İbn Safvân, Ahmed b. İbrahim Ebû Cafer el-Endelüsî
(763/1362),

أحمد بن إبراهيم أبو جعفر الأندلسي (ابن صفوان)

Kifâyetü'l-Fârîdi'l-Murtâd fi't-Tenbîh alâ mâ Eġfelehû Cumhûru'l-
Ferrâd / كفاية الفراض المرتاض في التنبيه على ما أغفله جمهور الفراض

Yazması: ÇorumİH, r. 3075, v. 59 (897 h).

G. IX. ASIR (800-899 / 1397-1494)

* İsbehânî, Ali b. Davud Sâinuddîn el-Fârisî (836/1432),

علي بن داود صائن الدين الإصبهاني الفارسي

Silmu Dâri's-Selâm fi Beyâni Erkâni'l-İslâm (F) / سلم دار السلام في بيان
حكم أركان الإسلام (ف)

Yazması: Beyazıt/VeliyyüddinE, mecmua, r. 17/1825.

* Cürcânî, Muhammed b. Ali es-Seyyid eş-Şerîf el-Hüseyinî
eş-Şîrâzî (838/1434),

محمد بن علي السيد الشريف الحسيني الجرجاني الشيرازي

غاية البادي في شرح المبادي (في الأصول) / *Gâyetü'l-Bâdî fî Şerhi'l-Mebâdî*

İsim benzerliğinden dolayı eserin, İmâmiyye'nin akla değer veren usûlî ekolünün önde gelen müelliflerinden İbnu'l-Mutahhar Cemaleddin el-Hasan b. Yusuf b. Ali el-Muhakkik el-Hillî eş-Şîî'nin (726/1325) usul-i fıkha dair *Mebâdîü'l-Vüsûl ilâ İlmi'l-Usûl*¹⁹ünün¹⁹ şerhi olmasını muhtemel görüyoruz. Ancak bu konuda kesin bir şey söyleyebilmek için ikisinin karşılaştırılması gerekmektedir.

Yazması: Beyazıt/VeliyyüddinE, r. 970, s. 336.

* Husûsî, Muhammed b. Ömer b. Muhammed Esîruddîn (843/1439),

محمد بن عمر بن محمد أثير الدين الخصوصي

الإرتضاء في شروط الحكم والقضاء / *el-İrtidâ fî Şurûti'l-Hükm ve'l-Kadâ*

Yazması: Beyazıt, r. 2562, v. 72.

* Şîrvânî, İbrahim b. Ali (892/1487'den sonra),

إبراهيم بن علي الشرواني

قواعد علم الأصول في حديث الرسول / *Kavâidu İlmi'l-Usûl fî Hadîsi'r-Rasûl*

Yazması: A.BeyazıtIİH, r. 8/88, v. 104-123.

* Ankaravî, Mustafa b. İsa (898/1492'den sonra),

مصطفى بن عيسى الأنقره وي

مجموعة المنتخبات (في الفتاوى) / *Mecmûatü'l-Müntehabât*

Yazması: Süleymaniye, r. 597; S/H.BeşîrA, r. 333.

* Vefâî, Bâlî b. Ali Ebu'r-Rızâ el-Osmânî (takriben 9-10/15-16'da yaşadı),

بالي بن علي أبو الرضا الوفائي العثماني

لكلمة الجامعة في أحوال الجمعة / *el-Kelîmetü'l-Câmîa fî Ahvâli'l-Cuma* (O)

(ع)

¹⁹ Hillî'nin matbu olan bu eserini, "Türkiye Kütüphanelerindeki İmâmiyye Mezhebiyle İlgili Yazma Eserler" adlı yayımlanacak olan makalemizde yazması ile birlikte verdik.

Yazması: Beyazıt/M.K.MustafaP, r. 336/19003, v. 17; Beyazıt, r. 2978, v. 31.

* **Hatib, Muzaffer b. İbrahim b. Mansur Ebu'l-Feth (takriben 9-10/15-16. asırda yaşadı),**

مظفر بن إبراهيم بن منصور أبو الفتح الخطيب

Risâle fî Beyâni Kelimeti'l-Küfr ve Ahkâmü men Tekelleme bihâ / رسالة في بيان كلمة الكفر وأحكام من تكلم بها

Yazması: K.RaşitE, r. 3/21499, v. 68-75; A.BeyazıtİH, r. 1/916, v. 7; A.KarahisarİH, r. 2/17964, v. 251-253, r. 2/18018, v. 141-159; S/ReisülküttapME, r. 1200.

H. X. ASIR (900-999 / 1494-1591)

* **İbnu'l-Kasîf, Muhammed b. Ali Muhibbuddîn Ebu'l-Fadl ed-Dımaşkî (909/1503),**

محمد بن علي محب الدين أبو الفضل الدمشقي (ابن القصيف)

Keşfu'l-Gumme bi Men'i İstihdâmi Ehli'z-Zimme / كشف الغمة بمنع استخدام أهل الذمة

Yazması: Topkapı/RevanK, r. 10/2033, v. 249-259 (1012 h); S/AşirE, r. 6/445, v. 60-100 (1022 h).

* **Zeyrek, Muhammed b. Mahmud el-Hüseynî er-Rûmî (912/1506)**

محمد بن محمود الحسيني الرومي (زيرك)

Risâle fî Cevâzi'l-Kırâati'l-Kur'ân bi'l-Ücra / رسالة في جواز قرآنة القرآن بالأجرة

Yazması: K.RaşitE, r. 1/685, v. 6 (1022 h).

* **Fârişî, Muhammed b. Ahmed Necmuddîn ez-Zâhid (913/1507),**

محمد بن أحمد نجم الدين الزاهد الفارسي

Tergîbu's-Salât (F) / (في الفقه) / ترغيب الصلاة (ف)

Müellif eserinde, 100 civarında kitabı cem etmiş ve üç bölüm olarak tertip etmiştir. Birinci bölümde namazın farzietini, ikinci bölümde taharet konusunu, üçüncü bölümde ise abdesti bozanları ele almıştır²⁰.

Yazması: S/MuradM, r. 2/756, v. 166 (965 h); S/Ayasofya, r. 1063; S/Nuruosmaniye, r. 1427; S/H.AliP, r. 316; S/Lalaİ, r. 78.

* **Merzifonî, Bünyad b. Muhammed (914/1508'den sonra),**

بنياد بن محمد المرزفوني

1. *er-Risâletü'l-Âşira fî Beyti'l-Mâl ve Masârifihâ* / الرسالة العاشرة في بيت المال ومصارفها

Yazması: Topkapı/III.Ahmed, Koğuşlar, r. 1/770, v. 49 (914/1508, müellif hattı).

2. *Risâle fî Beyâni Miktâri'l-Lihyeti'l-Mesnûne* / رسالة في بيان مقدار اللحية المسنونة (في الموعظة)

Yazması: Topkapı/III.Ahmed, Koğuşlar, r. 2/770, v. 49-62 (müellif hattı, 914 h).

* **İbn Mahmud, Muhammed b. Mahmud b. Muhammed (930/1523'den sonra),**

محمد بن محمود بن محمد

Cevâhirü'l-Ahkâm ve Muînü'l-Kudât ve'l-Hükkâm / جواهر الأحكام ومعين القضاة والحكام

Yazması: Beyazıt/VeliyyüddinE, r. 1428, s. 454.

* **Damat Çelebî, Lütfi Paşa, Ömer Lütfi Fikri b. Abdilmu'min (Abdilmu'în, Abdulhay) el-İstanbulî (970/1563),**

عمر لطفي فكري بن عبد المؤمن (عبد المعين, عبد الحي) الإستانبولي (داماد جلبي, لطفي باشا)

1. *Risâle fî Takrîri'l-Îd ve'z-Zebâih ve fî mâ Yehillü ve mâ lâ Yehillü* / رسالة في تقرير العيد والذبائح وفيما يحل وما لا يحل (في الفقه)

Yazması: H.SelimA/SelimA, r. 2/652, v. 133-138.

²⁰ Katip Çelebî, Mustafa b. Abdullah el-Kostantînî er-Rumî, Hacı Halife (1067/1657), *Keşfu'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Funûn I-II*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ty. (İstanbul 1941 baskısından ofset), 1/399.

2. *Zübdetü'l-Mesâil fî'l-İtikâdât ve'l-İbâdât* / زبدة المسائل في الإعتقادات والعبادات

Telif Tarihi: 955/1548.

Yazması: Beyazıt, r. 1985, v. 140.

3. *Risâle fî Beyâni Tashîhi Salâti'l-Cuma* / رسالة في بيان تصحيح صلاة الجمعة

Yazması: ManisaİH/A.Zeynelzade, r. 45 Ak Ze 1374/1 (1313/1894, yazmalar.gov.tr).

* Kastamonî, Ali b. İbrahim Ebû Safiyye (973/1565 civarı),

علي بن إبراهيم أبو صفية القسطنوني

Müseccelü'l-İmâm fî mâ Yeteallak bi's-Salât ve's-Sıyâm / مسجل الإمام فيما يتعلق بالصلاة والصيام

Yazması: Beyazıt/Umumi, r. 2171, v. 118 (973 h).

* Sindî, Abdullah b. İbrahim Saduddîn el-Medenî (984/1576),

عبد الله بن إبراهيم سعد الدين السندي المدني

Mecmau'l-Menâsik ve Nef'u'n-Nâsik / مجمع المناسك ونفع الناسك

Yazması: Süleymaniye, r. 419-420.

* Tarâblusî, İbrahim b. Muhammed el-Hulvânî el-Hisnî (996/1587'den sonra),

إبراهيم بن محمد الحلواني الحصني الطرابلسي

ed-Dürrü'l-Munazzam fî Ziyâreti'l-Kabri'l-Muazzam / الدر المنظم في زيارة القبر المعظم

Yazması: S/MuradM, r. 4/1273, v. 102-125 (müellif hattı).

* Rûmî, Ali b. Ömer b. Ali (takriben h 10-11. asırda yaşadı),

علي بن عمر بن علي الرومي

Risâle fî's-Sâ' ve'l-Müd / رسالة في الصاع والمد (في الأوزان)

Yazması: S/AmcazadeHP, r. 1/228, v. 2.

İ. XI. ASIR (1000-1099 / 1591-1688)

* Heytî, Ali b. Ahmed (1025/1616'den sonra),

علي بن أحمد الهيتي

Nûru'n-Neyyireyn fi'htilâfi'l-Mezhebeyn / نور النيرين في إختلاف المذاهبين /
Yazması: Beyazıt/Umumi, r. 2348, v. 143 (1165 h).

* İmam el-Mansur Billah ez-Zebîdî, Kasım b. Muhammed b. Ali Sâhibu'l-Yemen (1029/1619),

قاسم بن محمد بن علي صاحب اليمن (الإمام المنصور بالله الزبيدي)

*Mirkâtü'l-Vusûl ilâ İlmi'l-Usûl*²¹ / مرقاة الوصول إلى علم الأصول /
Yazması: Topkapı/EmanetH, r. 704, v. 30, r. 3/1750, v. 10-36.

* İmâmzâde, Hasan b. Muhammed el-Bosnevî (1072/1661'den sonra),

حسن بن محمد البوسنه وي (إمام زاده)

Mukâyesetü'l-Mezâhib / مقايسة المذاهب (في الفقه) /
Yazması: K.RaşitE, r. 2/424, v. 100-102.

* Ebu'l-Gazi Bahadır Han, Ebu'l-Gazi (Ubeydullah) Bahadır Han b. Arab Muhammed Han el-Horasanî es-Semerkindî (1074/1663),

أبو الغازي (عبيد الله) بهادر خان بن عرب محمد خان الخراساني السمرقندي

Kitâbu Mesâili's-Salât (manzum) (O) / كتاب مسائل الصلاة (منظوم) (ع) /
Yazması: S/Tercüman, r. 169, v. 7.

* Makdisî, Hüseyin el-Hüseyinî el-Sâdâtî (1077/1666'dan sonra),

حسين الحسيني المقدسي الساداتي

²¹ Ünlü Osmanlı âlimi ve müftüsü Molla Hüsrev el-Hanefî'nin (885/1480) de, *Mirkâtü'l-Vusûl ilâ İlmi'l-Usûl* adında meşhur bir usul eseri olduğundan, ilk anda akla, yukarıdaki eserin de aslında Molla Hüsrev'e ait olup yanlışlıkla Zebîdî'ye nispet edilmiş olabileceğine dair bir şüphe gelebilmektedir. Ancak kaynaklarda Zebîdî'nin de bu isimde bir eseri olduğu belirtilmektedir. Mesela bkz. Babanzâde Bağdatlı İsmail Paşa (1338/1920), *İzâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyl alâ Keşfi'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'z-Zunûn*, I-II, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ty. (İstanbul 1945 baskısından ofset), II/469.

1. *Bulûgu'r- Rif'a (/ Ruf'a) fî'l-Cuma / بلوغ الرفعة في الجمعة*

Yazması: S/EsadE, r. 1/3529.

2. *Delâilu'l-Hayr alâ Ahkâmi'l-Hac ani'l-Gayr / دلائل الخير على أحكام الحج عن الغير*

Yazması: S/EsadE, r. 3779.

* Enbârî, Ahmed b. Muhammed el-Lebîdî (1089/1678'den sonra),

أحمد بن محمد الأنباري اللبيدي

Behcetü'n-Nâzirîn fî Cem'i Fetâva'l-Mutekaddimîn / بهجة الناظرين في جمع فتاوى المتقدمين

Yazması: İzmirMilli, r. 416, v. 261 (1089 h).

* Antakî, Halil b. Muhammed (takriben 11-12/17-18. asırda yaşadı),

خليل بن محمد الأنطاكي

el-Behcetü'l-Behiyye fî Ahkâmi'l-Hammâmi's-Şer'iyye ve't-Tibbiyye (O) / البهجة البهية في أحكام الحمام الشرعية والطبية (ع)

Yazması: Topkapı/Hazine, r. 1754, v. 13 (1140 h).

J. XII. ASIR (1100-1199 / 1688-1785)

* Osmanî, Muhammed b. Ahmed el-Hâc (Hacı) Musallî (1115/1703'den sonra),

محمد بن أحمد الحاج (حاجي) مصلي العثماني

1. *Tergîbü's-Salât / ترغيب الصلاة (في الفقه)*

Yazması: SivasZiyaB, r. 4023.

2. *Muhtasaru Tergîbi's-Salât / مختصر ترغيب الصلاة*

Yazması: A.KarahisarİH, r. 17353, v. 198 (1052 h).

3. *Tercümetü Kitâbi'l-Fıkh (O) / ترجمة كتاب الفقه (ع)*

Yazması: BursaİH/Haraççioğlu, r. 553, v. 137.

* Yenişehrî, İbrahim b. Nâkıd b. Muhammed el-İstanbulî (1129/1717'den sonra),

إبراهيم ناقد بن محمد اليكيشهري الإستانبولي

رسالة في الألغاز الموردة في / *Risâle fi'l-Elgâzi'l-Mevride fi Fenni'l-Furû'* / فن الفروع

Yazması: Topkapı/EmanetH, r. 2/1757, v. 118-135 (1179 h).

* Rûmî, Abdullah b. Şükrî el-Konevî (1150/1738),

عبد الله بن شكري القونوي

رسالة في الصلاة (ع) / *Risâle fi's-Salât (O)*

Yazması: S/Ayasofya, r. 1180.

* İzmirî, Muhammed b. İsmail (1160/1747),

محمد بن إسماعيل الإزميري

رسالة في حلّ ما أشكل ظاهر / *1. Risâle fi Halli mâ Eşkele Zâhiru'n-Nusûs* / النصوص

Yazması: K.RaşitE, r. 6/624, v. 70-76 (1049 h).

رسالة في بيان وضع الحكمة في وضع الأحكام وبيان فضيلة العلم / *2. Risâle fi Beyâni Vad'i'l-Hikme fi Vad'i'l-Ahkâm ve Beyâni Fazîleti'l-İlm*

Yazması: K.RaşitE, r. 3/624, v. 48-57 (1049 h).

* Borî, Mehmed b. Hasan en-Niğdevî (1161/1748'den sonra),

محمد بن حسن البوري النكده وي

الإختلافات بين العلماء في قرأنة القرآن جهرا عقيب الصلاة / *el-İhtilâfât beyne'l-Ulemâ fi Kırâati'l-Kur'ân Cehran Akîbe's-Salât*

Yazması: AdanaİH, r. 1/140, v. 21 (sadece bu sayfa, 1161 h).

* Divriğî, Ali b. Ömer (1161/1748'den sonra),

علي بن عمر الدوركي

إمداد المتقين = رسالة / *1. İmdâdü'l-Muttekin = Risâle fi Telkîni'l-Emvât* / في تلقين الأموات

Yazması: Köprülü/M.AsımB, r. 2/136, v. 37-47 (1160 h).

2. *Tühfetü'l-Ezkiyâ ve's-Sâlikîn fî Beyâni Ademi Cevâzi Lübsi'l-Ahmar ve'l-Asfar ve'l-Harîr* / تحفة الأذكياء والسالكين في بيان عدم جواز لبس الأحمر والأصفر والحريير

Yazması: A.ElmalılıçEH, r. 7/2571, v. 53-82.

3. *Hecrü'l-İnsân min Şirbi'd-Duhân* / هجر الإنسان من شرب الدخان

Yazması: Beyazıt/Umumi, r. 3/4216, v. 29-52.

* Kaşgarî, Nidâî, Abdullah b. Muhammed et-Türkistânî el-Hânekâhî el-Osmanî (1174/1760),

عبد الله بن محمد الكاشغري التركستاني الخانقاهي العثماني (الكاشغري, ندائي)

İ'câzü'l-Munâzirîn / إعجاز المناظرين (في الخلاف)

Yazması: İzmirMilli, r. 531, v. 34.

* Rûmî, Osman Efendi (1183/1769 civarı),

عثمان أفندي الرومي

el-Metâlibu's-Seniyye fî Kam'i'l-Merâsimi'l-Bid'iyye / المطالب السنية في قمع المراسم البدعية

Yazması: Köprülü/F.AhmedP, r. 157, v. 25; İzmirMilli, r. 1092, v. 13 (1183 h).

* Feraizci, Mehmed Vehbi Efendi es-Saraykövî (1186/1772)

محمد وهبي أفندي السرايکوي (فرانضجي)

1. *Suveru Vehbî = Suveru Emsileti'l-Ferâiz (O)* / صور وهبي = صور أمثلة (O) الفرانض (ع)

Yazması: RagıpP, r. 2/640, v. 517-623; AtıfE, r. 1209.

2. *Hediyyetü'l-Vehbî li Rûhi'n-Nebî (O)* / هدية الوهبي لروح النبي (ع) (في) الفرانض

Yazması: RagıpP, r. 1/640, v. 516; H.SelimA/SelimA, r. 458, v. 79 (1163 h); Süleymaniye, r. 691; S/Fatih, r. 2541, s. 460; AtıfE, r. 1210; S/Hamidiye, r. 620-621; Beyazıt/VeliyyüddinE, r. 1598-1599, s. 216+916; M.Muradiye, r. 5857, v. 380.

* Demenhûrî, Mezâhibî, Ahmed b. Abdumun'im el-Ezherî el-Osmanî (1192/1778)²²,

أحمد بن عبد المنعم الدمنهوري الأزهرى العثمانى (الدمنهوري , المذاهبى)

1. *Tarîku'l-İhtidâ bi Ahkâmi'l-İmâme ve'l-İktidâ / طريق الإفتاء بأحكام الإمامة والإقتداء*

Yazması: Beyazıt, r. 2937, v. 32; S/H.AliP, mecmua, r. 4/934.

2. *İkâmetü'l-Hucceti'l-Bâhira alâ Hedmi Kenâisi Mısır ve'l-Kâhire / إقامة الحجّة الباهرة على هدم كنائس مصر والقاهرة*

Yazması: S/H.AliP, mecmua, r. 1/934.

Matbusu: ABD 1975.

* Giridî, Resmî (Resmî Baba), Ahmed Resmî b. İbrahim el-Bektaşî el-İstanbulî (1197/1783),

أحمد رسمى بن إبراهيم الكريدى البكتاشى الإستانبولى

Menâsikü'l-Hac (O) / مناسك الحج (ع)

Yazması: S/AşirE, r. 1/121, v. 153.

* Rûmî, Ahmed b. İbrahim (takriben 12/18. asırda yaşadı),

أحمد بن إبراهيم الرومى

Menâsiku'l-Hac / مناسك الحج

Yazması: S/Laleli, mecmua, r. 3/1522.

* Şirvânîzâde, Muhammed Ebussuûd b. Ali b. Muhammed (takriben 12/18. asırda yaşadı),

محمد أبو السعود بن علي بن محمد (شروانى زاده)

es-Şirâtu'l-Müstakîmü'r-Râid li İlme'yi'l-Hisâb ve'l-Ferâid / الصراط المستقيم الرانض لعلمى الحساب والفرانض

Yazması: Topkapı/III.Ahmed, r. 3139, v. 86 (1197 h).

²² Ezher şeyhliği yapmıştır, Hanbelî ve Hanefî mezhebiyle ilgili eserleri vardır. Dört mezhebi bilmesinden dolayı ona "Mezâhibî" ismi verilmiştir. Hayruddîn ez-Ziriklî (1976), *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim*, 7. bs., Dâru'l-İlm li'l-Melâ'în, Beyrut 1986, 1/164.

K. XIII. ASIR (1200-1299 / 1785-1882)

* İstanbulî, Muhammed Edib b. Muhammed Derviş
(1255/1839'dan sonra),

محمد أديب بن محمد درويش الأستانبولي

(ع) *Behcetü'l-Menâzil fî Menâsiki'l-Hac (O) / بهجة المنازل في مناسك الحج*

Telif Tarihi: 1231/1815.

Yazması: S/HüsrevP, r. 105; S/PertevPS, r. 463; S/EsadE, r. 1339.

Matbusu: İstanbul 1322; Bulak 1250, 1256.

* Rûmî, Mahmud Şükrî b. İsmail (takriben 13/19. asır),

محمود شكري بن إسماعيل الرومي

Risâle fî Tahkîki İlsâki'l-Kabeyn fî'r-Rukû Sünne em Lâ / رسالة في تحقيق الصاق الكعبين في الركوع سنة أم لا

Yazması: K.RaşitE, r. 62/27017, v. 180-181 (1311 h).

L. XIV. ASIR (1300-1399 / 1882-1979)

* Yağlıkçızâde, Ahmed Rifat b. Mehmed Emin el-Hamîdî
el-İstanbulî (1312/1894),

أحمد رفعت بن محمد أمين الحميدي الإستانبولي (يغلقجي زاده)

ed-Dürrü'l-Ferîd fî Hükmi't-Taklîd / الدر الفريد في حكم التقليد

Yazması: S/Hamidiye, r. 553-554.

* Çerkesî (el-Çerkeşî), Yusuf b. Sıddık b. Abdurrahman er-Rûmî
(1329/1911),

يوسف بن صديق بن عبد الرحمن الجركسي الرومي

1. *Şerhu Ahvâlî'l-Erbâin (O) / شرح أحوال الأربعين (ع) (في الفرائض)*

Yazması: S/N.Arlasez, r. 2/286, v. 87-103 (1329 h).

2. *Kitâbu 'z-Zekât (O) / كتاب الزكاة (ع)*

Yazması: S/N.Arlasez, r. 286, v. 86 (1311 h).

* Dağistanî, Murad b. Zekeriyya (1339/1920'den sonra),

مراد بن زكريا الداغستاني

Nizâmü'l-Muâşera fî Ahkâmi Nafakati'z-Zevce / نظام المعاشرة في أحكام / نفقة الزوجة

Yazması: Diyanet, r. 466, v. 59 (müellif hattı, 1339 h).

M. VEFAT TARİHİ TESPİT EDİLEMEYENLER

* Fârisî, Molla Abdulaziz (v. ?),

ملا عبد العزيز الفارسي

Umdetü'l-İslâm fî Erkâni'l-Hams (F) / عمدة الإسلام في أركان الخمس (ف)

Yazması: KastamonuH, r. 2573; N.Hacıbektaşlıçeh, r. 154; S/Ayasofya, r. 1332, 2339; A.Elmalılıçeh, r. 1/3034, v. 99 (899 h); S/EsadE, r. 818-819.

* İbn Muhammed, Abdurrahman b. Muhammed b. Abdulvehhâb (v. ?),

عبد الرحمن بن محمد بن عبد الوهاب

Nuhbetü'l-Azâim fî Zekâti'z-Zeheb ve'l-Fidda ve'l-Urûd ve's-Sevâim / نخبة العزائم في زكاة الذهب والفضة والعروض السوانم (في الفقه)

Yazması: Beyazıt/VeliyyüddinE, r. 1380, s. 72.

* Kürdî, Abdusselâm b. Muhammed b. Yusuf Ebû Yusuf (v. ?),

عبد السلام بن محمد بن يوسف أبو يوسف الكردي

Takvîmü'l-Hidâye mine'l-Bidâye ile'n-Nihâye = Muhtasar fî'l-Usûl / تقويم الهداية من البداية إلى النهاية = مختصر في الأصول

Yazması: Beyazıt/Umumi, r. 18944, v. 73 (882 h); Beyazıt/M.K.MustafaP, r. 278/18944, v. 57 (582 h).

* Nişlî, Ahmed b. Muhammed Şihâbuddîn (v. ?),

أحمد بن محمد شهاب الدين النيشلي

Ref'u'l-Estâr an Dimâi'l-Hac ve'l-İ'timâr / رفع الأستار عن دماء الحج والإعتمار

Eser, Ebu'z-Zebîh İsmail b. Mukrî'nin *el-Dimâu'l-Vâcibe ale'l-Hâcci ve'l-Mu'temir*'deki beyitleri üzerine yazılmış bir şerhidir²³.

Yazması: S/Laleli, mecmua, r. 2/3680; İzmirMilli, r. 7/930, v. 129-139.

* Sivasî, Seyyid Numan b. eş-Şeyh Ahmed Hamdi b. Şeyh Abdurrahman (v. ?),

سيد نعمان بن الشيخ أحمد حمدي بن شيخ عبد الرحمن السيواسي

Risâletü'l-Hüsün ve'l-Kubuh / رسالة الحسن والقبح (في الكلام)

Yazması: Milli, r. 9/1044/elif, v. 98-100.

SONUÇ

Bu makalede yazmalarını verdiğimiz müelliflerin bir kısmının, özellikle de İbn Râhûye (238/853) ve Buhârî (256/869) gibi muhaddislerin bir veya birden fazla mezhebe nispet edildiği görülmektedir. Bunda, onların usul ve fûru ile çeşitli meselelerdeki görüşlerinin benzerliğinin/yakınlığının yanı sıra, muteber ilmî şahsiyet olmaları hasebiyle onları sahiplenme düşüncesinin de etkili olduğu söylenebilir. Bunların, aksi ispat edilene kadar mutlak müçtehit kabul etmenin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz. Bu gibi alimlerin genelde henüz taklit ruhunun iyice kökleşip yaygınlaşmadığı hicrî üçüncü asırda yaşamış olmaları da bu kanaatimizi desteklemektedir.

Türkiye kütüphanelerinde bulunan yazma eserlerin kâmilten değerlendirilmesi şöyle dursun, hepsinin tam ve ilmî metotlarla yapılmış güvenilir katalog ve tasnifinin henüz mevcut olmamasından dolayı, kataloglarda ve kütüphane kayıtlarında hem müellif ve eser adlarının yazımında, hem eserlerin müellifine nispetinde, hem de eserin ait olduğu bilim dalının belirtilmesinde birçok eksik ve yanlış bilgi yer almaktadır. Nitekim biz gerek bu çalışmamızda, gerekse yazmalarla ilgili diğer çalışmalarımızda bunlardan tespit edebildiklerimize işaret ettik. Kütüphanelerimizdeki yazmaların sağlam bir katalog ve tasnifinin yapılması telafisi zarurî bir eksiklik olarak önümüzde durmaktadır. Bu yapılmadan kütüphanelerimizdeki yüz binlerce yazmadan bihakkın yararlanılması mümkün değildir. Ancak bunun bir veya birkaç kişinin çabasıyla değil, ancak uzmanların kolektif çalışmasıyla mümkün olacağı ve uzun bir zaman alacağı açıktır. Yazmalarla ilgili bu ve diğer çalışmalarımızın, bu yönde atılmış naçiz birer başlangıç olmuş olmalarını temenni etmekteyiz.

²³ Karabulut, I/229.

Bu çalışmamızda belirttiğimiz 90 yazma eserden sadece 12 tanesinin sonradan basılmış, 78 tanesinin ise sadece yazma halinde olması, fıkıhla ilgili yazmalara yeterli önem verilmediğini ve İslam hukuku araştırmacılarının dikkatinin bu yöne çekilmesinin gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Zira geçmiş bilinmeden geleceğe sağlam adımlarla yürünemeyeceği gibi bir bilim dalının da geçmiş birikimi doğru bilinip değerlendirilmeden sağlıklı olarak gelişmesi ve geleceğe yürümesi mümkün değildir. Bu makalemizin araştırmacılarının dikkatini bu yöne çekmeye az da olsa katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz.

Bu araştırmada geçen eserlerin bir kısmının, bir fikhî mezhebe ait olması muhtemeldir. Ancak bunun tespiti için bizzat yazmaların kendilerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu da İslam hukuku araştırmacılarının alakasını bekleyen mühim bir husus olarak karşımızda durmaktadır.

KISALTMALAR

A. KÜTÜPHANE ADLARI²⁴

- A.BeyazıtİH:** Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi
A.ElmalılıçeH: Antalya Elmalı İlçe Halk Kütüphanesi
A.KarahisarİH: Afyonkarahisar Karahisar İl Halk Kütüphanesi
AdanaİH: Adana İl Halk Kütüphanesi
AtıfE: Atıf Efendi Yazma Eser Kütüphanesi
Beyazıt: Beyazıt Devlet Kütüphanesi
Beyazıt/M.K.MustafaP: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa
Beyazıt/Umumi:
Beyazıt/VeliyyüddinE: Veliyyüddin Efendi
BursaİH/Haraçcıoğlu: Bursa İl Halk Kütüphanesi/
BursaMilli: Bursa Milli Kütüphane
ÇorumİH: Çorum (Hasan Paşa) İl Halk Kütüphanesi
Diyanet: Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi
DTCF/İ.Saib: Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
 Kütüphanesi/İsmail Saib
H.SelimA/SelimA: Hacı Selim Ağa Yazma Eser Kütüphanesi/Hacı Selim Ağa
İBB/O.Ergin: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı/Osman Ergin
 Yazmaları
İÜ: İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi

²⁴ Bu başlık altında, çalışmada geçen yazmaların bulunduğu kütüphane ve onlara ait koleksiyonların tam listesini de belirtmek amacıyla, kısaltma kullanılmayanlar da verilmiştir.

- İzmirMilli:** İzmir Milli Kütüphanesi
K.RaşitE: Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi
K.YusufA: Konya Yusuf Ağa Yazma Eser Kütüphanesi
KastamonuİH: Kastamonu İl Halk Kütüphanesi
Köprülü: Köprülü Yazma Eser Kütüphanesi
Köprülü/F.AhmedP: Fazıl Ahmed Paşa
Köprülü/M.AsımB: Mehmed Asım Bey
M.Muradiye: Manisa Muradiye (Hacı Hüseyin Ağa) Kütüphanesi
ManisaİH/A.Zeynelzade: Manisa İl Halk Kütüphanesi/Manisa Akhisar Zeynelzade
Millet/FeyzullahE: Millet Yazma Eser Kütüphanesi/Feyzullah Efendi
Milli: Milli Kütüphane
N.HacıbektaşİlçeH: Nevşehir Hacıbektaş İlçe Halk Kütüphanesi
RagıpP: Koca Ragıp Paşa Yazma Eser Kütüphanesi
SivasZiyaB: Sivas Ziya Bey Yazma Eser Kütüphanesi
Süleymaniye/S: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi
S/AmcazadeHP: Amcazade Hüseyin Paşa
S/AşirE: Aşir Efendi
S/Ayasofya :
S/CarullahE: Carullah Efendi
S/EsadE: Esad Efendi
S/Fatih:
S/H.AliP: Hekimoğlu Ali Paşa
S/H.BeşirA: Hacı Beşir Ağa
S/Hamidiye:
S/HüsrevP: Hüsrev Paşa
S/Lalâİ: Lala İsmail
S/Laleli:
S/MuradM: Murad Molla (Damadzade, Muhammed/Mehmed Murad)
S/N.Arlasez: Nuri Arlasez
S/Nuruosmaniye:
S/PertevPS: Pertev Paşa (Selimiye)
S/ReisülküttapME: Reisülküttap (Mustafa Efendi)
S/ReşitE: Reşit Efendi
S/Ş.AliP: Şehit Ali Paşa
S/Tercüman: Tercüman (Tercüman Gazetesi)
S/Y.Cami: Yeni Cami
S/Yozgat: Yozgat
Topkapı: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
Topkapı/EmanetH: Emanet Hazinesi
Topkapı/Hazine:

Topkapı/III.Ahmed:
Topkapı/III.Ahmed, Koğuşlar:
Topkapı/RevanK: Revan Köşkü
TürkİslamEM: Türk-İslam Eserleri Müzesi Kütüphanesi

B. DİĞER

ABD: Amerika Birleşik Devletleri
B./b. : İbn, bin
Bkz./bkz.: Bakınız
bs.: Baskı
DİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
F: Farsça
h: Hicrî
İSAM: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi
Nşr./nşr.: Neşreden
O: Osmanlıca
r.: Rakam, Demirbaş kayıt numarası
s.: Sayfa
ss.: Sayfa sırası
thk.: Tahkik eden
ty.: (Baskı) tarihi yok
v.: Varak / Vefatı
yy.: (Baskı) yeri yok
ع: Osmanlıca
ف: Farsça

Not: Kitap adlarının kısaltmaları kaynakçada, eserin künyesinin sonunda parantez içinde belirtilmiştir.

KAYNAKÇA

- A'ZAMÎ, M. Mustafa, "BUHÂRÎ, MUHAMMED B. İSMÂİL", *DİA*, İstanbul 1992, VI, ss. 369-372.
- AYDINLI, Abdullah, "İBN RÂHÛYE", *DİA*, İstanbul 1999, XX, ss. 241.
- BABANZÂDE, Bağdatlı İsmail Paşa (1338/1920), *İzâhu'l-Meknûn fi'z-Zeyl alâ Keşfi'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'z-Zunûn*, I-II, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ty. (İstanbul 1945 baskısından ofset).
- BEREKE, Abdülfettâh Abdullah, "HAKÎM et-TİRMİZÎ", *DİA*, İstanbul 1997, XV, ss. 196-199.

<http://kutuphane.isam.org.tr/2001arama.htm>

<http://www.yazmalar.gov.tr/>

KANDEMİR, M. Yaşar, "HARBÎ", *DİA*, İstanbul 1997, XVI, ss. 114-115.

....., M. Yaşar, "İBN MENDE, EBÛ ABDULLAH", *DİA*, İstanbul 1999, XX, ss. 177-179.

KARABULUT- KARABULUT, Ali Rıza - Ahmet Turan, *Mu'cemü't-Târihi't-Türâsi'l-İslâmî fî Mektebâti'l-Âlem: el-Mahtûtât ve'l-Matbûât = Dünya Kütüphanelerinde Mevcut İslam Kültür Tarihi ile İlgili Eserler Ansiklopedisi*, I-VI (6. cilt indekstir), Mektebe Yayınları, Kayseri ty. (Mektebe yayınları; 12. İlmî eserler serisi; 3).

KARABULUT, Ali Rıza, *el-Mahtûtâtü'l-Mevcûde fî Mektebâti İstanbul ve Anadolu = İstanbul ve Anadolu Kütüphanelerinde Mevcut El Yazması Eserler Ansiklopedisi* I-III, Kayseri 2005 (*Karabulut*).

KATİP ÇELEBÎ, Mustafa b. Abdullah el-Kostantînî er-Rumî, Hacı Halife (1067/1657), *Keşfu'z-Zunûn an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Funûn I-II*, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut ty. (İstanbul 1941 baskısından ofset).

KÖKSAL, İsmail, *Fıkıh Usûlü (İslam Hukuku Metodolojisi)*, Işık Akademi Yayınları, İstanbul 2008.

ÖĞÜT, Salim, "BUHÂRÎ, MUHAMMED B. İSMÂİL (Fıkıh İlmindeki Yeri)", *DİA*, İstanbul 1992, VI, ss. 375-376.

ÖZBALIKÇI, M. Reşit, "BATALYEVSÎ", *DİA*, İstanbul 1992, V, ss. 138-139.

YAZICI, Hüseyin, "İBN KUTEYBE", *DİA*, İstanbul 1999, XX, ss. 145-149.

ZİRİKLÎ, Hayruddîn (1976), *el-A'lâm Kâmûsu Terâcim*, 7. bs., Dâru'l-İlm li'l-Melâyîn, Beyrut 1986.